

FYLKESMANNEN
I ROGALAND

**UTFORDRENDE ATFERD,
SELVBESTEMMELSE OG
FRIHETSINNSKRENKENDE TILTAK**

21.03.2014

Helse- og omsorgstjenesteloven kap 9

Hva er ”utfordrende atferd” og hvem definerer det?

” en atferd eller handling som bryter med vanlige kulturelle normer til forventet væremåte ut fra kontekst eller situasjon, alder tatt i betraktning”

(rundskriv IS-10/2004 s. 31)

*

Definisjoner er snever, fordi den retter seg mot omgivelsenes forventninger til hvordan en person skal opptre ut fra gitte normer.

”Vanlige kulturelle normer” angir ikke absolutte standarder

Toleransen for brudd er ulik i forskjellige miljøer

Helse- og omsorgstjenesteloven kap 9

Hvor vidt en bestemt handling / atferd bryter med en norm, vil være diskutabelt.

*

Hvem er atferden en utfordring for?

*

Flere må være med å definere om og på hvilken måte atferden er en utfordring, og "bli enige" om hvordan dette påvirker vedkommende

- Utfordrende atferd kan være vanskelig å forholde seg til for tjenesteyterne
- Utfordrende atferd kan være av en slik karakter at det gir grunnlag for å vurdere eventuell bruk av tvang og makt

*

Selvbestemmelsesrett

”å få bestemme over sitt eget liv er en av de viktigste forutsetningene for en positiv utvikling og identitet”

Rundskriv IS-10/2004 side 22

Selvbestemmelse

For noen kan utviklingshemmingen gjøre det vanskelig å foreta egne valg eller fullt ut overskue konsekvensene av handlinger eller ulike alternativer.

*

Den enkelte må ha rett til å treffe egne valg og å prøve og feile, selv om dette resulterer i atferd som for omverdenen kan fortone seg som uheldige og ”rare”

Retten til å være annerledes må respekteres

Selvbestemmelse

Enhver har krav på respekt og rett til å være seg selv

*

Utforming av tjenester kan ikke ha som siktemål å
gjøre enkeltpersoner like eller tilpasset en
”normal” fremtreden

*

Det må være rom for at tjenestemottakeren kan ha
avvikende atferdsformer

*

Når kan vi gripe inn og på hvilke premisser?

Retten til privatliv (EMK artikkel 8)

Respekt for retten til privatliv er viktig i tjenesteytingen.

*

Samtykke

Avtaler: samtykkekompetanse

*

Hva skal det ev. samtykkes til?

”jo mer inngripende – jo strengere krav må stilles”

Ikke samtykke til tvang og makt i kap 9

Ubalanse i maktforholdet

Maktforholdet kan hemme eller fremme
selvbestemmelsen

*

Avmakt – ikke likeverdige samhandlingsforhold

*

Den med makt legger premissene og har
”definisjonsretten”

*

Den med mest makt og høyest status vil i stor grad
definere hva som er viktig

Frihetsinnskrenkning

”Vi vet hva som er best for deg” (paternalisme) – en holdning som lett blir rådende

**

Utgangspunktet: ”full frihet”. Skal denne innskrenkes, må man ha hjemmel i lov.

Vesentlig skade – andre løsninger –

”avviksdefinisjon – og hva så?”

rutiner – regler – dagsplaner - miljøregler